

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 8 Априла 1875.

Број 13

Издаје четири пута
у месецу.

Претплата се шаље уредиштво.
Уредиштво је у богословији

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 фор. на по год, 30 гр.
или 3 фор. на три мес. 15 гр. или 1
фор. и 50 нов.

Год. II.

ЦВЕТИ 1875 ГОД.

Ове године десио се на *Цвети* и 6-ти Април, као дан у који је Србија добила градове од Турака. С тога су ове године Цвети прослављене свечаније по икада. Службу је служио г. Митрополит у граду — у Ружици цркви са многобројним свештенством. На служби је присуствовала и Његова Светлост. Следећу беседу изговорио је у цркви архимандрит Нестор.

„Туже и ми као отроци победи зна-
менита носаче, тект победителю смерти
копѣиць: осанна во вѣснихъ.“

Велики догађаји из историје хришћанства стичу се кад-
што у сличним појавама и посљедицама са знаменитим и
срећним тренутцима у животу народа. И онда, бл. хр. ништа
лепше, ништа светлије и радосније, но таква слава св. цркве
спојена са светковином спомена срећних по народ догађаја!

Најузвишенија црта вере нашега благог Спаситеља,
црта и основа, која тој вери крчи пут вечитости и отвара
врата заједници свега рода људског: то је оно братство свију
народа и она једнакост свију људи у народу, што је та вера
прва отворено огласила и за стуб хришћанству поставила. Ни је-

дан народу новом завету не може се назвати *први, изабран* и Богу *најугоднији народ*! Ни један народ неможе хришћанског Бога назвати својим искључним Богом, који би друге народе мрзео, гонио и презирао. Већ, на против, врата су хришћанског божијег царства свима народима као и свима људима отворена, и благо онима, који зарана та врата виде и познаду! Хришћанство је дакле у основи својој вера светска, вера васионска у толико: да сви народи и сва племена људска имају једнако право на живот и развитак човечански, на усавршавање свију добрих особина и природних дарова својих, да имају једнаку наду на приступ у царство божије, на милост небескога Оца. Но све то имају само под условом, да непрестунају главна начела Спаситељеве науке, да неурше основу његовој божанској вери: а то је да не газе право на живот и слободу другим народима, да варварски неискорењују и негњече друге слабије народе. Иначе, ако то чине, онда хришћанска, а на име наша прав. црква, колико је у основи својој *општа, васионска, саборна и апостолска*, опет, кад се тиче одбране потлачених народа и њихових најсветијих права, она постаје по превасходству *народна црква*, која своје верне крешће зове и прикупља на одбрану св. олтара и гробова, која у приликама и сама води на одбрану отаџбине, слободе и правде. И у таквим приликама наша св. црква показује своју велику моћ, као што и у овом срећном догађају, кога спомен од пре 60. година славимо, наши стари крсташ барјак из цркве Таковске развише и Милошу Обреновићу у руке га дадоше, те он, напојен јуначким духом наших дедова за крст часни и слободу драгу, одушевљено узвикну; „*ево мене, а ево вам рата с Турцима!*“.

Такав велики тренутак, као што је за народ Српски устанак на Цвети, исто је за Хришћанство свечани долазак Спаситељев у Јерусалим на последњу борбу пред васкршење. С тога светкујемо данас у целом Хришћанству велики и дивни празник *Цвети*, а уједно ми овде у Србији славимо и

знаменити дан Таковског устанка, од кога се после тешког труда, и после небројено жртава поче развијати самостални живот Србије. А још поред тога славимо данас и трећи, по наш народ а нарочито по Београђане, значајан и срећан догађај: добитак градова под блаженопочившим кнезом Михаилом.

И какав чудан и срећан удес на данашњи дан! Сва три ова догађаја: празник *опште* — *Хришћански*, празник *народни* и празник *наше општине*, — слични тако по своме карактеру, — сливају се данас у једну светковину!

Јест, ми смо се сакупили у овај дом божији, дом молитве, да сва три ова весела празника прославимо и да одамо достојну хвалу и славу преблагоме Богу, који у разним приликама шаље верним народима храбре и мудре вође, те их потпомаже и подиже на славу свог пресветог имена!

Но да би ову хвалу и славу Богу достојно одали, није довољно, бл. хр., да је само у речи и у овој светковини исказујемо. Ми ћемо тек онда достојно Богу бити захвални, ако животом, ако радом својим докажемо, да умемо ценити она благодејања, која нам он пружа преко изабраника својих.

Ми данас светкујемо дан устанка за слободу, као и дан завршетка нашег грађанског ослобођења, које под закриљем правде небеске и под заставом љубљене династије народне извојеваше врли предци наши. . . Правда је основа држави. . . Слобода је драгоцену и мила свакоме. Оне су услов правилном развићу нашег живота и уређења свију наших битних одношаја. У њима је темељ за успешно неговање моралне и материјалне наше снаге. А да би те небеске кћери, те врлине људске ухватиле код нас корена, треба пре свега да гајимо хришћанску скромност, слогу и љубав међу собом; треба непрестано да имамо пред очима заблуде и погрешке наших прадедова и несрећне последице раздора и мржње, које нам донесе пропаст на Марици, Косову и Каменици. Треба да се мишљу, речима и делима угледамо на оне велике представнике цркве и јунаке народа нашег, који себе

и своје земаљске користи жртвоваше за веру и отаџбину. Јер без ових врлина за цело ни велике државе немогу цветати ни напредовати, па у толико мање слаби и раздвојени нароли, који тек у једној општој народној мисли, у слози и пожртвовању, могу се надати да очувају и утврде свој народни самосталан живот.

Никада боље, него у дане оваквих општих светковина да се сетимо, шта смо Богу, шта народу и отачаству своје дужни. Никада боље нисмо расположени да тренутне наше одношаје, да личне користи и страсти заборавимо, па да се винемо духом на висину, с које ћемо прегледати у прошлости као и у будућности целе векове, и видети многе нараштаје и колена људска, како се крећу, боре и падају неки само у уским круговима личних препирања, а неки опет — но и то редки — с дубљим погледањем на праву задаћу човека и народâ на земљи! Никада није приличније, као данас, да се запитамо: да ли с правом и достојно носимо име хришћанина, србина и грађанина, — име оца, брата и пријатеља, — никада боље него данас да се у себи замислимо, да ли са извесним, до крајности развијеним, осећањем и тежњама себичности и свога засебног живота и задовољства; да ли са слепим прецењивањем себе и својих заслуга а понижавањем и изопачавањем дела других људи и противника; да ли са страсном јагмом за тренутним и личним користима, а презирањем општег добра и општег напредка, — да ли са таквим манама и погрешкама можемо достојно славити спомен великих и светлих догађаја из црквене и народне повеснице, спомен светитеља и јунака, који нетраже од нас, да их само голим речима хвалимо, но да им животом и делима својим угађамо, да настављамо и вршимо оно, што су они одпочели и зашта су страдали, да ширимо све опште човечанске и хришћанске, као и народне врлине, да, колико је год могуће, практикујемо прописе чисте наравствености и побожности, и да се хришћанским и грађанским својим животом толико уздижемо, како би се и наше потомство могло

некада радосно и с поштовањем сећати наших дела и заслуга, као што се и ми сећамо наших таковских јунака. Јер, заиста, и ако је божанска Христова вера и Јеванђеље по-стало основа моралном животу и, готово да рећемо, цивилизацији садањег света, опет још много и много треба труда, пожртвовања, обавештања и примера, те да вера буде у истини путеводила људима и народима у њиховом духовном унутрашњем животу. А тако исто с друге стране, и ако је ова наша мала и друга отаџбина слободна, но још много и много треба озбиљног, поштеног, и патриотског рада и самопрегоревања, много увиђавности и слоге, те да се самосталност и слобода Србије утврди и да се под заставом њеном, и осталим притиснутим деловима нашег мученичког народа, извојује право на слободан живот у духу хришћанске правде и српске просвете.

Па с тога пре свега, драга браћо, хришћанска дужност и наш грађански и српски позив налажу нам, да овакве лепе и опште-народне светковине узимамо за повод и прилику, те да се унутрашње кренимо, зближујемо, да своје слабости и недостатке исправљамо, да се духом преображавамо и благом Спаситељу уподобљавамо, а грађанским и државничким делима нашим да се толико узвисимо, како би нас и најдаље потомство с благодарношћу помињало, као људе добре хришћане, врле и заслужне србе, који су не само умели да сачувају тековину својих отаца и дедова, него су кадри били, да ту тековину на духовном и просветном, на политичком и бојном пољу умноже, удвоје и утроје.

Дај Боже, да се ове жеље у велико испуне, и да се ускорим по свима и најудаљенијим и највећма угнећеним крајевима српским, а под светлом круном помазаника божијег Обреновића IV, заоре слободне песме на цвети: *Тјемже и ми јако отроци побједи знаменија носјаште, тебје побједитељу смрти вошјем: осанна во вишних!* Амин.

Беседа на Ускрс.

„Воскресеніе твоє Хрісте спасе ангели поють на небесахъ, и насъ на земли сподоби истиннѣмъ сердцемъ тебе славити.“

Светли данашњи празник васкрсења Христова не само да људи на земљи свечано празнују, но и сами анђели на небу славе и своје небеске песме саједињавају са нашим земаљским. — После оноликог страдања, које је Спаситељ наш од безаконих људи поднео, после саме грозне смрти, коју је на крсту нас ради претрпео, устаје он данас жив из гроба, и долази међу ожадошћене ученике своје, те их необичном радошћу испуни и миром благослови. Овим божанственим чином својим најјасније је засведочио Христос, да је он истинити Бог, да је наука, којој је он учио, права наука божија, да је вера, коју је он проповедао, вера с неба донешена. Заиста је дакле данас „празник над свима празницима и торжество над свима торжествима“ као што св. црква наша поји.

Да Христос није васкрсао, нити би наука, коју је он проповедао, нити чудеса, која је на земљи починио, ни пророчанства, која су о њему предсказивали, — једном речју: ништа то не би било од велике важности; непријатељи хришћанства на све би сумњу бацили: на науку као и на свети живот његов, на чудеса као и пророчанства. „*Да Христос није васкрсао*, говори св. ап. Павле, *то би узалудна и вера наша била*“. (I Кор. 15. 14.) Овако је пак И. Хр. васкрсењем својим уклонио сваку сумњу о божанству своме, затворио уста свакој лажној науци о њему и положио истинити печат на све оно, што је учио и творио. — Да Христос није васкрсао, људска злоба и лукавство одржало би победу над највећом невиношћу, чеправда би овладавала над правдом, лаж над истином, и убице његове могле би се пред светом слободно хвалити, да су право имали, што су највећег праведника на смрт осудили и убили. Но Христос је васкрсао, и тим најсвечаније показао, да истина и правда не могу остати у

земљи закопане, да невиност не може остати вечито погажена; Христос је васкрсао и разсејаше се врази његови и побегоше од лица његова сви који су га ненавидели.

Велика је ово утеха за све правоверне и добродетељне хришћане, јер их вакрсење Христово ободрава, да се не боје никакве злобе и неправде човечије, но да буду свагда постојани у врлинама својим, па ма злобни људи какве лажи и клевете на њи износили, ма их колико пред светом опадали и безчастили, ма их како гонили и злостављали; васкрсење Христово најјасније нас уверава, да свака лаж и неправда за мало траје, а напротив да је једина истина и врлина вечита исто тако, као што је и сам Бог вечит. — Шта је друго и могло оснажити у страдању своме толике свете мученике и апостоле Христове, ове очевидне сведоке данашњег празника, — шта би друго, до то уверење, да страдајући и умирући за правду и истину, страдају и умиру за саму вечност. И заиста благо њима, што су по примеру небеског учитеља у правду страдали, јер су се и онога света сајединили са самим Богом, и овога света спомен им се на земљи с похвалом слави; а напротив спомен мучитеља и гонитеља њивих изчезао је са лица земље као што дим изчезава, и као што се восак топи од огња, тако се губе грешници од лица божија...

Христос је, љуб. моји! као што видимо, васкрсао да покаже силу божанства свог и да победи неправду човечију; но он је уједно васкрсао и зато, да уништи смрт и да и нама верним својим отвори двери у вечни, блажени живот. — Желимо ли дакле бити учесници славног васкрсења Христова, то треба сваку грешну мисао, сваку нечисту жељу, сваку сурову и нечовечну наклоност из срца свог да искоренимо; треба да смо готови пре и живот изгубити, него неправду какву учинити, добро знајући, да праведник, ако и умре, у вечитом покоју и блаженству живи. „*Праведници ће засијати као сунце у царству оца небескога*“, говори Хр. спаситељ. (Мат. 13. 43.) — Јесмо ли били у животу своме злонаравни

и неправедни: то нас васкрсење Христово учи да се поправимо и да у свему бољи и богоугоднији живот започнемо; јер шта значи васкрснути? — значи, љуб. моји! устати и више не пасти; па зато ваља да ум и срце своје свагда подижемо горе к Богу, и да не допустимо да нам душа у дубљину греха утоне и вечито пропадне. Је ли нас когод увредио, ваља да заборавимо и из свег срца опростимо, да нам никаква страст, никаква зла воља не замути радост светлог празника данашњег. — Само са таким расположењем душе одазваћемо се достојно данас гласу матере цркве, те у друштву анђела чистим срцем прославити светло васкрсење Христово. Амин.

Ј. Вукадиновић.

ПРОТОЈЕРЕЈ

О одношаима српске цркве наспрам цркве цариградске од првих времена њенога бића, па до данас.

(од Н. Ружичића.)

(НАСТАВАК).

Период детињства српске цркве и њена зависност од цариградске патријаршије.

I

Кад су Срби примили хришћанство и од кога. — Разновремено кршћавање Срба. — Св. Кирил и Методије. — Прве епископске катедре у Србији. —

Хришћанство се појавило међу Србима, у колико нам је познато, још у вајкадашња времена хришћанства, па може бити чак и у оно време, кад још не су били подељени Срби од словенске породице ни састављали засебну народност. И заиста, ми Срби не би ништа погрешили, ако би признали, да се вера хришћанска јавила међу нама још у веку апостолском.¹⁾

¹⁾ Древношћу освештано предање говори, да је апостол Андрија проповедао хришћанство Србима још на месту првог њиховог становања; а после њега продужили су његови ученици: *Енен, Нирин и Пен*, који су се јављали

Но и ако признамо, да је хришћанство, заиста, проповедано међу словенима — односно међу Србима од једног ма ког апостола, то ипак признати морамо, да та проповед није се укоренила међу целим словенским друштвима. Пре свега Срби за распрострањење хришћанске вере и истине обвезани су месту положења, у ком су се они настанили; јер су били окружени хришћанским народима, који су их упознавали са хришћанским истинама и врлинама.

Историци српски: г. Раић, г. Медаковић, г. Давидовић, и други: г. Шафарик, г. Плин и г. Макарије једногласно говоре, да су се Срби налазили у прастара времена на *метискком језеру*.¹⁾ И историја „Инглиског друштва“ тврди, да ми Срби, заиста, производимо „од тих Срба, који су у време рождества Исуса Христа живели око реке Волге, а после на 100. год. око азовског мора.“²⁾ Костантин Багренородни казује да су Срби живели у пределима близу Кијева.³⁾ Осем ових поменутих сведочанстава може се још код многих историка више или мање јасних потврђења наћи, да су Срби живели на кавказским границама у време апостола. Г. Раић, прегледавши географске разне мапе, уверавао је, да на западној страни каспског мора, у предјелима Дербенским наводи се и у данашње време једна страна, која се зове „*Серванија*“.⁴⁾ Ово и јесте то исто место, које Саски (Маџарски географ) обележава прастарим стаништем Срба.⁵⁾

одма по де Андрије готово у свима местима прастарих Скита, док већ не су мученички живот свој свршили. Њих је кнез варвара (*Цара Архонтоз*) бацио у реку под лед, с тога што не су хтели припети жртву идолима, јер им је то било од стране кнеза заповеђено. Святиѣ ѡжимихъ Славянъ — Филарета мц. Генвар стр. 30. —

1) Ист. раз. слов. народа — г. Раића, I, 23. — Ист. Срп. народа — Давидовића I, 10. — Повјест. Срп. народа — Медаковића I, 21. — Plin. Hist. natur. lib. 6, c. 7. p. 306—307. — Слав. древности — Шафарика Том. I. 105. —

2) См. г. Раића у малој историји Срба 12 стр.

3) Тамо 13 стр.

4) Г. Раић — II, 134. —

5) У Мали Балтике, Дона и Црног — приморја, која је нађена у Атини, има написано име Срба *сербоз*, које још више служи за јаку потврду мисли о њиховом месту старог житељства. — См. Жур. Минис. нар. просвјеш Ав. 1872. год.

Дакле из свега казаног може се извести тачан закључак да су Срби живели у тим предјелима, где је се почело врло рано проповедати хришћанство; а ако је то тако, то је природно предпоставити да смо ми Срби почели примати хришћанство још од првих времена хришћанства. Сад, по овоме, долази питање, који је то народ, што је први одпочео проповедати Србима хришћанство? — Очеvidно је, да су то били грчки пропагандисти и да су они први почели проповедати, јер ширећи грчку цивилизацију на истоку, где није могла римска пропаганда продрети, она је у једно и пресадила у србска срца православно хришћанску веру. Али и ово ширење хришћанства међу Србима стоји у свези са општим разношењем хр. вере међу свима словенима; јер још у то време, т. ј. првих векова хришћанске епохе, Срби се нису подпуно одвоили нити су били сами за се неко оделито друштво. Те с тога, ако ћемо говорити о успеху цариградске пропаганде у време св. Златоуста међу Словенима, то тај успјех, без сваке сумње, може се однети и на Србе. — Такође, уколико нам је познато, св. Златоуст шиљао је словенима пастире и учитеље из средине грка, који су без сваког двоумљења проповедали хришћанску науку и Србима и утврђивали међу њима црквени поредак.¹⁾

И тако хришћанство посејано међу Србима, може бити, апостолом Андријом, а подржавано помоћу и утицајем св. Златоуста и других цариг. патријара, распростирало је се међу њима полако — дотле, док се они несу, по дозволењу императора грчког Ираклија, у почетку 7 века (610 год.), преселили у грчке пределе. Неки део Срба населио је се у

¹⁾ У Фотија — Bibliot. с. 273, р. 1518. Блажени Теодор писао је о Златоусту, између осталог и то, да је Златоуст много се трудио о разношењу хришћанства у Скитији и да је он први подигао олтар код скитајућих се Скита. И на другом месту онет говори „св. Златоуст, чувши да Скити, обитавајући око дунава, жуде за спасењем, послао им је пастире и учитеље“ — Сам пак Златоуст с усхићењем вели: „Скити, Тракијани и Сармати славе Христа. Christ, Episst. 107. —

те грчке области и много раније, те заузме јужну Македонију близу вароши Солуна, где се и данас налази варошица названа по имену Срба „Србица“ (Сервија), коју су, без сумње, Срби основали. — Па како су Срби, у време пресељавања у те пределе источне империје већином били незнабошци, то многи историци и непризнају фактично ширење хришћанства међу Србима до њихова пресељења у пределе грчке империје; но то је врло несправедљиво, јер ми имамо много докумената, да је се хришћанство међу словенима појавило у првим вековима хришћанске епохе, у броју којих били су и Срби. А кад су се Срби преселили у грчке пределе, где је готово сав народ био православни, тада је се међу њима и Бугарима почело брзо ширити хришћанство. —

Следствено, Срба је било православно — хришћанске вере и до пресељења њиховог у грчке пределе под императором грч. Ираклијем, а и они — који су се пре тога преселили у малим и незнатним бројевима, такође су примили веру хришћанску до долазка њихове браће. — И ти, који су примили хришћанство још у својој првој насеобини, заједно са словенима, и ти, који су пре у грчке пределе дошли и хришћанство примили — узбудили су љубав ка Христу и његовој науци у својој браћи, који су још у тами незнабоштва били. У овоме је још и сам император Ираклије помогао, који је довео из Рима свештенике, те су их научили вери и крстили их. О томе имамо сведочанства од Конст. Багренородног, који врло укратко о том догађају говори. „..... и находась (Серки), вели он, въ подвнненин ꙗ императора Греускаго, приведши изъ Рима свашчениковъ императоръ (Ираклин) крестилъ ихъ и научилъ дѣламъ благоустїа“. (De admin. impreg. cap. 32). У овоме је пак и сведочба Конст. Порфириогенита односно крштења Срба у време цара Ираклија. Јаснијих и тврђих доказа нигди не налазимо о том знаменитом догађају у срп. црквенској историји. — Разсадници хришћанске науке — латински легати — једно због својег језуитског понашања са својом папством,

а друго и због незнања срп. језика, не беху радо примљени од стране Срба, с тога они наскоро и напусте своју паству, а нарочито због тога, што је и сам народ избегавао своје учитеље; јер ови беху вољни пропагандовати не само веру, већ и свој — латински језик, што је најжешће и озлоједило србско родољубље. Србин је више био вољан и саму нову веру напустити и занемарити, него ли свој матерњи језик — који га и разликује од других народности, па и од својих намећутих учитеља.

У самом овом тренутку религијозне кризе, кад су Срби остали без видљивих вођа у хриш. вери од латинских легата, опет је невидљива сила руководила их у испуњавању хриш. обреда и богослужења, и недаде им пасти у своју стару незнабожачку веру. — Находећи се српски народ у таквом жалосном стању, с једне стране, због недостатка добрих учитеља, који би им очували новонасађену науку хришћанску, а с друге стране, због насртања Сарацина (Арављана) на Србију, који им такође много квара учинише и у црквеном и у грађанском друштву, Срби бише принуђени тражити заштите код источних хришћана. На истоку тада владаше познати Василије Македонац, Византијски император, који беше тако срећан, да једним покретом своје војске одбије од Србије Сарацине, што га је у очима народа србског и узвисило. У такој великој радости Срби, у име благодарности, пошљу своје посланике к Василију с молбом, да их он под своју заштиту, као народ њему одани, прими и да му пошље учитеље и проповеднике хр. вере из Цариграда, који ће их настављати у истинама православне св. цркве. —

Василије Македонац примио је ласкаво српско посланство и молби Срба дао задовољења. Свештенике и учитеље — Грке — пошље у Србију да Србима свршавају хришћанске обреде и да оне покрсте, који су издали били веру хришћанску због хрђавог понашања латинских пропагандиста и прешли у стару своју незнабожачку веру. Од овог времена настају ближи и

чешћи додири међу Србима — односно србске цркве и цариградске. Јединствено ово питање и занимаће нас у овим нашим чланцима, пропуштајући многе друге важне догађаје, односеће се к нашој црквеној историји.

Грчки свештеници, послани Василијем у Србију да проповедају науку хришћанску, беху исте среће — ако још не горе — од латинских пропагандиста у делу проповедања; јер њихова наука не укорењаваше се код Срба и не налазаше одзива, нити пак учитељи имађаху љубави код своје пастве, као год и латински. Они такође беху охола и надувена створења, на које Срби с презрењем гледаху. Срби су тражили учитеље, који ће их учити на њиховом матерњем језику, а Грци — проповедници, по свом фанариотском карактеру, гледаху на српски језик, као на дивљи — варварски, и с тога не жудише они, да што пре српски језик изуче и с тим придобију своју паству, већ напротив и они почеше пропагандовати код Срба за распрострањење грчког језика — заборавив, како су латински пропагандисти прошли, кад су и они били зајавили претензију на свој латински језик. Срби пак, оставши верни својој народности а и свом језику, одма изјаве велико незадовољство против грчких попова а неки такође почну опет враћати се к својој пређашњој — незнабожачкој религији. Овде опет настају жалосни тренутци по српску цркву, који су је трзали до појављења словенских учитеља Кирила и Методија. Свему томе беху узрок јегоистични фанариоти грчки и властољубиви и честољубиви легати римски, о чему ћемо се у продужењу нашег чланка уверити.

Свакоме је извесно, да промисао божији неоставља онога, који тежи за добром и истином, на и овде је своју моћ показао; јер баш тада, кад код Срба и последња искра хришћанске светлости хтеде да се угаси, јављају се на њиховој територији нови пламеноносци хришћанске светлости — која продре својом брзином кроз све крајеве српске и својим новим

пламеном разпали гасеће се светњаке српских храмова. — То беху Кирил и Методије.

У I. половини IX века свршио је се најважнији тренутак у историји Словена. Мудри Костантин философ — у монашеству прозвани Кирил и његов брат Методије обраћали су с великим успехом цела племена словенска. Они — појмив плодотворство проповеди на народном језику — одпочну проповедати слово божије Словенима на њиховом матерњем језику и ови их слушаху с највећим усхићењем и задовољством, и примаху га тако, да су се наскоро крстили сви Словени. Ови мудри првоучитељи словенски, — да би очували чистоту хриш. учења код Словена, — измисле „Азбуку“ за словенски језик и преведу на овај свете књиге. Пространо говорити о заслугама св. Кирила и методија насрам Словена у нашим чланцима, држимо, да би било сувишно, тим пре, што су скоро свакоме њихови радови на том пољу познати.

Срби и Бугари, живећи у суседству с Грцима, послужили су као прва арена апостолских трудова солунске браће Кирила и Методија. И од тог времена одпочето је правилно уређење црквеног поредка у Србији и силни уплив цариг. патријара на српску цркву. Но у чему се огледа тај поредак? Цариградска црква, видив укорењено хришћанство међу Србима, постарала је се осигурати га у средини њиховој уређењем правилне црквене организације. С тога нова — српска црква буде раздељена на јепархије.

Где су основане у то време нове епархије у Србији, и који беху први епископи у тим епархијама — Срби или Грци? Ко посвећиваше и одређиваше те епископе на новоустановљене епископске катедре у Србији?

Јасно је, да је грчко духовенство највише у томе претендовало; јер је оно највише приписивало себи у заслугу разношење науке хришћанске међу Србима, те с тога је полагало над истима неко духовно право, па на рачун тога и састављало јерархију српске цркве. Ка овом укорењавању

грчког духовенства међу Србима много је припомогао политички положај Срба у то време. Српски народ до краја XI. столећа није имао политичке самосталности, већ је био подељен на неколико жупанија, којима су управљали српски жупани; а ови, да би се одржали у својим жупанијама и у својој власти, подпомагали су грчко духовенство и први су признавали њихову духовну власт, према томе јако су се и трудили да укорене исту међу народом својим. Осем тога они су се (жупани) такође својски заузимали за разширење обрѣда источне цркве, за уређење јерархија и катедара митрополита и епископа, за укоренавање словенског језика при црквеном богосложењу¹⁾ и тим. под. Још до првих апостола словенских Кирила и Методија постојале су епископске катедре у Солуну и Диоклеји. И срби, који су се крстили још пре и у време Ираклија подчињаваху се овим катедрама и неимађаху до Василија Македонца своје сопствене јерархије.

У време цара Василија, који је много допринео разширењу и утврђењу хришћанске науке код Срба, свака жупанија српска — као што сведочи Фарлатије — имала је већ свог епископа. Сљедствено, јасно се види, да су се Срби у то време потпуно предали у руке цариградском патријару и да је овај посљедни разшиљао своје епископе у све српске жупаније на новоподигнуте јерархије. Места тих новоподигнутих епископских катедара била су; Антивар, Будва, Котор, Скадар, Дривас, сопствена Србија (Poletum Serbium), Босна, Травунија, Заходмија, у Далмацији — Сплетска, Сирмиума (у Срему садашњој митровици), Смедерево и Београд²⁾ Све ове епархије зависиле су од цариградског патријара и стајале су под непосредним надзором Солунског митрополита,³⁾ који је такође потчињен био цариградском патријару. Но после неколико година, ради бољег надзора над епископима, уређена је још

¹⁾ Сл. Древ. Шафар. II, 17.

²⁾ Farl t. III, 58, 59.

³⁾ Codin p. 332.

једна архиепископија јадранска (Jadrensis), којој је дато да надзирава над свима другим епархијама, сем Црногорске, Херцеговачке и Босанске — које су остале још под Солунском митрополијом. Новоподигнута архијескопија — односно митрополија јадранска имала је резиденцију у садашњем *Ваљеву*. И ова остала је са свима својим епископијама подчињена и у будуће цариградском патријару, који је задржао власт да посвећује и да утврђује Митрополита и епископе¹). Из свега досад реченог јасно је: да иницијатива у подизању српске јерархије и црквеном развићу припада цариградско-грчкој цркви, да је грчко духовенство више него и ко други посејало семе Христове науке у српска срца, да су први српски свештеници били Грци, да су прве српске епархије у Србији подигли и уредили цариградски патријарси и да су на српским епархијским новоподигнутим катедрама први пут седели Грци. — Јест истина, да је неколико Срба до Кирила и Методија, — а нарочито у пределима српским близу запада, — примило хришћанство од римских мисионера, који су долазили у пределе српске из Аквиле и Залцбурга. Али је то било још онда, кад је и на западу чистота вере и православља чувала се; но с појавом словенских апостола долази грчко духовенство у српске пределе, те својом ревношћу мало помало гони и истишњава римско духовенство из српских земаља, а крчи себи пут и спрема српску хијерархију²). Многи су се трудили да докажу, да је српска црква добила свој почетак и своје устројство од римске цркве, но труд им је узалуд пропао. Сва њихова оргумента тако су слаба и на лажи основана, да ни најмању критику не бежу у стању издржати. Шта више, њихови су докази врло чудновати; јер, — видив неколицину Срба у Босни и Хрватској, који исповедају латинску веру, — они изводе закључак о вери свију Срба, да су они, тобож, у први мах примили латинску веру.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

¹) Oviens. chris. t. II, p. 20.

²) Ово је јасно појмио г. Мацијевски и у својој „Исторји првобит. цркв. у Славянџ“ опширно описао. стр. 25—27.

Издаје и уређује проф. вогослов. архим. **Нестор**.

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.